

2017, No 1–2, 179–193

ELŻBIETA SOLAK

Jagiellonian University – Krakow

Isolak@wp.pl, elzbieta.solak@uj.edu.pl

ORBIS PICTUS AND THE BALKANS

Abstract:

Orbis Pictus (‘World in Pictures’), or Orbis Sensualium Pictus (‘Visible World in Pictures’) – a small illustrated encyclopaedia for children – is probably the best known work of the great Czech philosopher and pedagogue John Amos Comenius. It was published first in Latin and German in 1658 in Nuremberg and in the next several centuries it has been translated many times into many languages (20) and adapted to the needs of users in different parts of the world – with time transforming into multilingual dictionaries. Among the editions and modifications of the OP, there are many in Slavic languages – a large part of them have been digitized and can be used as a basis for possible comparative studies. Komenski’s bibliographies include those whose link to the original is unquestionable, but probably there are still a large number of adaptations which have not been connected to Komenski’s work. This article suggests a possible link between Komenski’s book and the Four-language dictionary by Daniel from Moschopolis, which has been the object of interest until now almost exclusively as a language source. However, even a cursory analysis of the content and composition of Daniel’s dictionary makes it clear that fragments of the OP might have been used for its composition (probably the direct source was an unknown adaptation of Komenski’s work), and the idea behind this dictionary (its thematic layout and encyclopaedic nature) remains in line with the idea of Comenius’s integrated teaching and supports language learning contextual information about the world. The case of the Macedonian dictionary prompts us to look again at the well-known first Bulgarian textbooks, and it also raises the question of how far the linguistic image of the world in translations and modifications of Komenski’s work was transferred to European cultures.

Keywords:

John Amos Comenius, Orbis Pictus, Daniel Moscopolites, Dictionary of four languages (Greek, Albanian, Aromanian, and Bulgarian), Bulgarian National Revival

References:

- Aretov 1990: Aretov, N. *Prevodnata beletristika ot parvata polovina na 19. vek. Razvitie, vrazki s originalnata knizhnina, problemi na recepciyata*. Sofia, UI “St. Kliment Ohridski”, 1990, 244 c.
- Bur-Markovska 1972: Bur, M. Pisma na knigoizdatelya Vasil N. Nenovich v Budapeshtenskite arhivi (1824-25). // *Izvestiya na Instituta za literatura*, 1972, No 21, BAS, pp. 219–275.
- Dante 2002: Dante, Alighieri. *O języku pospolitym*. Przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył Włodzimierz Olszaniec. Kęty, Wydawnictwo ANTYK, 2002, 71 s.

- Fijałkowski 2012: Fijałkowski, A. *Tradycja i nowatorstwo w Orbis sensualium pictus Jana Amosa Komeńskiego*. Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2012, 410 s.
- Fijałkowski 2015: Fijałkowski, A. *Wstęp* [In:] Komeński, Jan Amos, *Świat w obrazach rzeczy dostępnych zmysłom*. Wstęp i przekład polski Adam Fijałkowski. Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2015, s. 5–32.
- Komenski 1643: J.A. Comeni *Ianua linguarum reserata*, cum Graeca versione Theodore Simonii Holsati, Secunda hac editio recognita et innumeris in locis emendata. Et gallica nova Stephani Curcellael. Amstelodami, Apud Ludovicum Elzevirium, 1643.
https://openlibrary.org/books/OL14015641M/J.A._Comenii_Ianua_lingarum_reserata [доступ: 29.04.2017]
- Komenski 1770: Joh. Amos Comenii *Orbis sensualium pictus quadrilinguis emendatus...* pictura et nomenclatura Latina, Polonica, Gallica et Germanica, 1770.
<http://dlibra.biblioteka.tarnow.pl/dlibra/docmetadata?id=63&from=publication&> [доступ: 29.04.2017]
- Komenski 1818: Joh. Amos Comenii *Orbis sensualium pictus quadrilinguis [...]* pictura et nomenclatura latina, polonica, gallica et germanica = *To jest Jana Amosza Kommenusza Świat malowany rzeczy widocznych pod zmysły podpadających, w czterech językach [...]* po łacinie, po polsku, po francuzku i po niemiecku. Ed. nova, priori emendator. Wrocław : u Wilhelma Bogumiła Korna, 465 s.
- Komenski 1820: Joannis Amos Comenii *Orbis Pictus graeco-latinus*, quem ad usum iuventutis, graecorum Litterarum studiosae, accomodatum curravit Mart. Span. Vindobonae, apud Josephum Geistinger.
http://kramerius4.nkp.cz/search/i.jsp?pid=uuid:57bc6210-38c5-11de-955e-000d606f5dc6&q=#monograph-page_uuid:369fe110-caf3-11e6-b22f-5ef3fc9ae867 [доступ: 29.04.2017]
- Komenski 1826: *Mały komeniusz*. Po polsku, po francusku i po niemiecku, na wzór obrazkowego. Wydanie nowe, przejrzone i poprawione. W Warszawie, u A. Brzeziny, 1826, 124 s.
- Komenski 1941: Komenskiy, Ya. A. *Izbrannye pedagogicheskie sochineniya. Tom 3. Mir chuvstvennyh veshchey v kartinkah*. Perevod s latinskogo yazyka Yu. N. Dreizina. Pod redaktsiyey I so vstupitel'noy stat'ey A. A. Krasnovskogo. Moskva, Uchpedgiz, 1941. – Seriya “Pedagogicheskaya biblioteka”.
http://publ.lib.ru/ARCHIVES/K/KOMENSKIY_Yan_Amos/_Komenskiy_Ya.A..html
- Komenski 1957: Komenskiy, Ya. A. *Mir chuvstvennyh veshchey v kartinkah, ili izobrazhenie I naimenovanie vseh glavneyshih predmetov v mire I dejstviy v zhizni*.
<http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000054/st014.shtml> [доступ: 29.04.2017]
- Komenski 1957: Komenski, Yan Amos. *Setivniyat svyat v kartini ili izobrazhenie I naimenovanie na vsichki naj-glavni predmeti v sveta I dejstviya v zhivota*. Prevede ot latinski G. Kr. Radev. Sofia, “Narodna prosveta”, 1957, 300 s.
- Komenski 2015: Komeński, Jan Amos, *Świat w obrazach rzeczy dostępnych zmysłom*. Wstęp i przekład polski Adam Fijałkowski, Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2015, 388 s.
- Kyuvlieva 1997: Kyuvlieva, V. *Balgarskoto rechnikovo delo prez Vazrazhdaneto*. Sofia, AI “Prof. Marin Drinov”, 1997.
- Nichev 1977: Nichev, Al. *Chetiriezichniyat rechnik na Daniil*. Sofia, BAS, 1977.
- Pilz 1967: Pilz, K. *Johann Amos Comenius. Die Ausgaben des Orbis Pictus*. Nürnberg, 1967.
- Schaffarik 1826: Schaffarik, Paul Joseph. *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Ofen, Mit Koen. Ung. Universitaets-Schriften, 1826, 5245 s.

https://books.google.pl/books?id=NQ0VAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=pl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [доступ: 29.04.2017]

Urbańczyk 2000: Urbańczyk, S. *Słowniki i encyklopedie. Ich rodzaje i użyteczność*. Kraków, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, 2000, 88 s.

Vlaseva 2005: Vlaseva, T. Ot chitankata hristomatiya kam chitankata 'biblioteka'. // LiterNet http://litenet.bg/publish16/t_vlaseva/chitankata.htm [доступ: 29.04.2017]